

WSPIERANIE I RESOCJALIZACJA NIELETNICH

Fundacja TAURUS

Ustawą z dnia 9 czerwca 2022r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz. U. 2023r. poz. 289), której zapisy zaczęły obowiązywać z dniem 1 września 2022r., uchylono ustawę z dnia 26 października 1982r. o postępowaniu w sprawach nieletnich. W konsekwencji w sposób kompleksowy zostały wprowadzone nowe regulacje prawne w sprawach osób nieletnich. Wspomniana ustawa uregulowała kwestie prawne związane z:

1. postępowaniem w sprawach o demoralizację - wobec osób, które ukończyły 10 lat i nie są pełnoletnie,
2. postępowaniem w sprawach o czyny karalne - wobec osób, które dopuściły się takiego czynu po ukończeniu 13 lat, ale przed ukończeniem 17 lat,
3. wykonywaniem środków wychowawczych, środka leczniczego lub środka poprawczego - wobec osób, względem których środki te zostały orzeczone, nie dłużej jednak niż do ukończenia przez te osoby 21 lat, chyba że ustawa stanowi inaczej.

Co oznacza pojęcie „małoletni” i „nieletni”?

„Małoletni” to pojęcie z zakresu prawa cywilnego, które oznacza osobę która ukończyła 18 lat lub uzyskała pełnoletność. Z kolei z pojęciem „nieletni” jest uregulowane w kodeksie karnym i oznacza osobę, która w momencie popełnienia czynu zabronionego nie ukończyła 17. roku życia.

Odpowiedzialność karna nieletnich:

Na zasadach określonych w kodeksie karnym odpowiada ten, kto popełnia czyn zabroniony po ukończeniu 17 lat. Oznacza, że co do zasady nieletni nie ponoszą odpowiedzialności karnej na zasadach określonych w kodeksie karnym, poza wyjątkami określonymi w art 10 ust. 2 k.k. Nieletni, który po ukończeniu 15 lat dopuszcza się czynu zabronionego określonego w:

- art. 134 (zamach na życie prezydenta RP)
- art. 148 § 1, 2 lub 3 (zabójstwo)
- art. 156 § 1 lub 3 (spowodowanie ciężkiego uszczerbku na zdrowiu)
- art. 163 § 1 lub 3 (sprowadzenie zdarzenia powszechnie niebezpiecznego)
- art. 166 (zawładnięcie statkiem wodnym powietrznym, publicznym środkiem transportu lądowego)
- art. 173 § 1 lub 3 (spowodowanie katastrofy w komunikacji)
- art. 197 § 3 lub 4 (gwałt)
- art. 223 § 2 (czynna napaść na funkcjonariusza publicznego)
- art. 252 § 1 lub 2 (wzięcie zakładnika)
- art. 280 (rozbój)

Na zasadach określonych w kodeksie karnym nieletni odpowiada, jeżeli okoliczności sprawy oraz stopień rozwoju sprawcy, jego właściwości i warunki osobiste za tym przemawiają, a w szczególności, jeżeli poprzednio stosowane środki wychowawcze lub poprawcze okazały się bezskuteczne. Orzeczona kara nie może przekroczyć dwóch trzecich górnej granicy ustawowego zagrożenia przewidzianego za przypisane sprawcy przestępstwo; sąd może zastosować także nadzwyczajne złagodzenie kary. W stosunku do sprawcy, który popełnił występki po ukończeniu lat 17, lecz przed ukończeniem lat 18, sąd zamiast kary stosuje środki wychowawcze, lecznicze albo poprawcze przewidziane dla nieletnich, jeżeli okoliczności sprawy oraz stopień rozwoju sprawcy, jego właściwości i warunki osobiste za tym przemawiają.

Środki stosowane wobec nieletniego w oparciu o przepisy ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich:

Wobec nieletniego mogą być stosowane środki wychowawcze, środek leczniczy oraz środek poprawczy. Wobec nieletniego kara może być orzeczona tylko w przypadkach określonych w ustawie, jeżeli inne środki nie są w stanie zapewnić resocjalizacji nieletniego.

Środkami wychowawczymi są:

- upomnienie
- zobowiązanie do określonego postępowania, a zwłaszcza do naprawienia wyrządzonej szkody w całości albo w części, do zadośćuczynienia za doznaną krzywdę, do wykonania prac

- społecznych, do przeproszenia pokrzywdzonego, do podjęcia nauki lub pracy, do uczestniczenia w odpowiednich zajęciach o charakterze wychowawczym, terapeutycznym, w szczególności terapii uzależnień, psychoterapii, psychoedukacji, lub szkoleniowym, do powstrzymania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach, do powstrzymania się od kontaktowania się z pokrzywdzonym lub innymi osobami w określony sposób lub do zaniechania używania substancji psychoaktywnej.
- nadzór odpowiedzialny rodziców albo opiekuna nieletniego
- nadzór organizacji społecznej, w tym organizacji pozarządowej, której celem statutowym jest praca z nieletnimi o charakterze wychowawczym, terapeutycznym lub szkoleniowym, zapobieganie demoralizacji nieletnich lub pomoc w readaptacji społecznej nieletnich, pracodawcy albo osoby godnej zaufania udzielających poręczenia za nieletniego
- nadzór kuratora sądowego
- skierowanie do ośrodka kuratorskiego, a także do organizacji społecznej, w tym organizacji pozarządowej, lub instytucji zajmujących się pracą z nieletnimi o charakterze wychowawczym, terapeutycznym lub szkoleniowym, po uprzednim porozumieniu się z tą organizacją lub instytucją
- zakaz prowadzenia wszelkich pojazdów albo pojazdów określonego rodzaju
- przepadek przedmiotów pochodzących z czynu zabronionego, przepadek przedmiotów, które służyły lub były przeznaczone do popełnienia czynu zabronionego, przepadek równowartości przedmiotów pochodzących z czynu zabronionego lub przedmiotów, które służyły lub były przeznaczone do popełnienia czynu zabronionego, przepadek przedmiotów, których wytwarzanie, posiadanie, obrót, przesyłanie, przenoszenie, przewóz lub przechowywanie jest zabronione, przepadek przedsiębiorstwa albo jego równowartości, przepadek korzyści majątkowej albo jej równowartości lub przepadek przedmiotów czynów zabronionych
- umieszczenie w rodzinie zastępczej zawodowej specjalistycznej, która ukończyła szkolenie przygotowujące do sprawowania opieki nad nieletnim, zwanej dalej "rodziną zastępczą zawodową" umieszczenie w młodzieżowym ośrodku wychowawczym
- umieszczenie w okręgowym ośrodku wychowawczym.

Środek leczniczy: środkiem leczniczym jest umieszczenie w zakładzie leczniczym, w którym są udzielane nieletnim świadczenia zdrowotne z zakresu opieki psychiatrycznej lub leczenia uzależnień.

Środek poprawczy: środkiem poprawczym jest umieszczenie w zakładzie poprawczym.

Umieszczenie nieletniego w okręgowym ośrodku wychowawczym:

Sąd rodzinny może orzec umieszczenie w okręgowym ośrodku wychowawczym nieletniego, który dopuścił się czynu karalnego – przestępstwa lub przestępstwa skarbowego, jeżeli przemawiają za tym stopień demoralizacji nieletniego oraz rodzaj czynu karalnego, sposób i okoliczności jego popełnienia, zwłaszcza gdy inne środki wychowawcze okazały się nieskuteczne lub nie rokują resocjalizacji nieletniego. W szczególnie uzasadnionym przypadku sąd rodzinny może orzec umieszczenie w okręgowym ośrodku wychowawczym nieletniego, który dopuścił się czynu karalnego w postaci wykroczenia lub wykroczenia skarbowego, jeżeli przemawiają za tym stopień demoralizacji nieletniego oraz rodzaj czynu karalnego, sposób i okoliczności jego popełnienia, w tym w szczególności chuligański charakter czynu karalnego, działanie w sposób zasługujący na szczególne potępienie, działanie pod wpływem substancji psychoaktywnej, popełnienie czynu

karalnego na szkodę osoby bezradnej, niepełnosprawnej, chorej lub w podeszłym wieku, zwłaszcza gdy inne środki wychowawcze okazały się nieskuteczne lub nie rokują resocjalizacji nieletniego. W szczególnie uzasadnionym przypadku sąd rodzinny może orzec umieszczenie w okręgowym ośrodku wychowawczym nieletniego, który uchyla się od wykonywania środka wychowawczego w młodzieżowym ośrodku wychowawczym i w chwili orzekania ukończył 13 lat, jeżeli przemawia za tym stopień demoralizacji nieletniego, a inne środki wychowawcze okazały się nieskuteczne lub nie rokują resocjalizacji nieletniego.

Umieszczenie nieletniego w zakładzie poprawczym:

1. Sąd rodzinny może orzec umieszczenie w zakładzie poprawczym nieletniego, który popełnił przestępstwo lub przestępstwo skarbowe, jeżeli przemawiają za tym wysoki stopień demoralizacji nieletniego oraz rodzaj czynu karalnego, sposób i okoliczności jego popełnienia, zwłaszcza gdy środki wychowawcze okazały się nieskuteczne lub nie rokują resocjalizacji nieletniego.
2. W zakładzie poprawczym będzie umieszczony nieletni, który dopuścił się następujących przestępstw określonych w kodeksie karnym: art. 134, art. 148 § 1, 2 lub 3, art. 156 § 1 lub 3, art. 163 § 1 lub 3, art. 166, art. 173 § 1 lub 3, art. 197 § 3 lub 4, art. 223 § 2, art. 252 § 1 lub 2, art. 280. Wobec nieletniego, który dopuścił się któregoś z ww. czynów zabronionych, sąd rodzinny może orzec środek wychowawczy, jeżeli sposób i okoliczności popełnienia czynu karalnego, właściwości i warunki osobiste nieletniego oraz jego postawa i zachowanie uzasadniają przypuszczenie, że środek wychowawczy okaże się skuteczny lub rokuje resocjalizację nieletniego. Dodatkowo w szczególnie uzasadnionym przypadku, jeżeli przemawiają za tym bardzo wysoki stopień demoralizacji nieletniego, rodzaj czynu karalnego, sposób i okoliczności jego popełnienia, właściwości i warunki osobiste nieletniego, jego postawa i zachowanie oraz przebieg dotychczasowego procesu resocjalizacji, orzekając umieszczenie nieletniego w zakładzie poprawczym, sąd rodzinny może:
 - zagrozić przedłużeniem wykonywania środka poprawczego po ukończeniu przez nieletniego 21 lat, nie dłużej jednak niż do ukończenia przez nieletniego 24 lat
 - orzec, że środek poprawczy będzie wykonywany po ukończeniu przez nieletniego 21 lat, do ukończenia przez nieletniego określonego wieku, nie dłużej jednak niż do ukończenia przez nieletniego 24 lat.
3. Orzekając umieszczenie nieletniego w zakładzie poprawczym, sąd rodzinny może określić rodzaj zakładu poprawczego, w którym ma być wykonywany ten środek.
4. Umieszczenie nieletniego w zakładzie poprawczym można warunkowo zawiesić, jeżeli właściwości i warunki osobiste nieletniego oraz jego sytuacja rodzinna, warunki wychowawcze i charakter środowiska, jak również rodzaj czynu karalnego, sposób i okoliczności jego popełnienia uzasadniają przypuszczenie, że pomimo niewykonania środka poprawczego cele wychowawcze zostaną osiągnięte.
5. Wobec nieletniego, który popełnił czyny zabronione wymienione w pkt. 2, sąd rodzinny może warunkowo zawiesić umieszczenie w zakładzie poprawczym jedynie w szczególnie uzasadnionym przypadku.
6. Warunkowe zawieszenie następuje na okres próby do lat 3. W okresie próby sąd rodzinny stosuje wobec nieletniego środki wychowawcze.
7. Jeżeli w okresie próby nieletni dopuścił się czynu karalnego lub jego zachowanie wskazuje na dalszą demoralizację, lub uchyla się od wykonywania środka wychowawczego, sąd rodzinny może odwołać warunkowe zawieszenie i zarządzić umieszczenie nieletniego w zakładzie poprawczym. W przypadku dopuszczenia się przez nieletniego czynu karalnego określonego w art. 134, art. 148 § 1, 2 lub 3, art. 156 § 1 lub 3, art. 163 § 1 lub 3, art. 166, art. 173 § 1 lub 3, art. 197 § 3 lub 4, art. 223 § 2, art. 252 § 1 lub 2, art. 280 k.k. i braku podstaw do rozpoznania sprawy przez sąd właściwy według przepisów Kodeksu postępowania karnego, sąd rodzinny odwołuje warunkowe zawieszenie i zarządza umieszczenie nieletniego w zakładzie poprawczym. Jeżeli w okresie próby i w ciągu dalszych 3 miesięcy nie nastąpiło odwołanie warunkowego zawieszenia, orzeczenie o umieszczeniu w zakładzie poprawczym z mocy prawa uważa się za niebyłe.

Więcej informacji na stronie: www.poradyprawne-aurus.pl

Informator został przygotowany w ramach realizacji przez Fundację TAURUS zadania publicznego w zakresie prowadzenia nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego, bezpłatnej mediacji oraz edukacji prawnej w Poznaniu w 2023r.

Zadanie publiczne jest finansowane ze środków budżetowych Miasta Poznania.

MINISTERSTWO
SPRAWIEDLIWOŚCI
www.ms.gov.pl

POZnań*